

رویکرد تکنولوژیک، ضرورت امروز معماری ایران

Email: feizabadi mahmood@yahoo.com

محمود فیض آبادی / پژوهشگر دکترای معماری دانشگاه تربیت مدرس

در قرن اخیر، شهرهای جهان و به ویژه جوامع توسعه نیافته، با هجوم رویکردهای صنعتی و تکنولوژیک در مصالح و شیوه ساخت روبرو شدند و این در حالی بود که بسیاری از متفکران معماری و شهرسازی معاصر ایران با تأکید بر هویت فرهنگی، تحولات تکنولوژی و علوم رانادیده گرفتند؛ چنان که گویی تکنولوژی با فرهنگ و معماری بومی سازگار نیست و هویت فرهنگی، در تکرار الگوهای گذشته معماری خلاصه شد. این رویکرد نه تنها به بازیابی هویت فرهنگی منجر نشد بلکه جامعه معماری با فهم ناقص از این پدیده به پاسخگویی نیازها و مناسبات جدید خود مبادرت ورزید و نتیجه آن شکل‌گیری ساختمان‌هایی شد که نه تنها دارای اصول معماری و مهندسی نیستند بلکه نشانه‌ای از نموده‌های فرهنگی نیز در آنها دیده نمی‌شود. نگارنده معتقد است تکنولوژی در صورت انطباق بر معیارهای فرهنگی می‌تواند موجب هویت بومی و ملی شود.

واژگان کلیدی: تکنولوژی، فرهنگ، معماری

مفهوم تکنولوژی و هدف آرمانی آن

لغت «تکنیک» به معنی فن، صنعت، علم، هنر و حرفه است. با وجود این، تعاریف و مفاهیم گوناگونی برای تکنولوژی ارائه شده است که به نظر می‌رسد دو نکته در آنها مشترک باشد:

الف: تکنولوژی به مثابه فعالیت انسانی

ب: تکنولوژی به مثابه وسیله‌ای برای هدف.

این دو تعریف تکنولوژی به یکدیگر تعلق دارند. زیرا ساخت و کاربرد ابزار و ماشین و مواد به کار برده شده، هدف‌ها و نیازهایی که برآورده می‌کنند، همگی به آنچه تکنولوژی است تعلق دارند؛ تکنولوژی مجموعه همه این عوامل است. بنابراین می‌توان تصور رایج از تکنولوژی را، که بنا بر آن، تکنولوژی وسیله و فعالیت انسانی است، تعریف ابزاری و انسان‌مدار تکنولوژی خواند.^۱ (هایدگر، ۱۳۸۶) در این نوشتار، تکنولوژی در معماری به معنای فناوری است.

گسترش تکنولوژی در طول زمان، تقریباً بر همه ابعاد زندگی بشر تأثیر گذاشته است و این، تمایل همیشگی انسان برای رفع نیازهای زیستی‌اش بوده که همواره رو به افزایش است، این نگاهی واقعی و جامع به تکنولوژی است. باید اذعان داشت تا جایی که تکنولوژی هم‌راستا با طبیعت و محیط زیست انسانی است، منعی در استفاده از آن وجود ندارد.

نسبت تکنولوژی با هویت

رویکرد تکنولوژیک در معماری، خط مشی چگونه ساختن است که به صورت گوناگون در بستر هر جامعه‌ای جریان داشته و می‌تواند حاوی ارزش‌های فرهنگی اجتماع باشد. مخالفت با رویکرد تکنولوژیک در معماری اغلب ناشی از سطحی‌نگری و عدم اطلاع از محتوای آن است. پرداختن به تکنولوژی در معماری یعنی آزاد کردن معماری از جرم، ساختن بهینه و مهندسی بنا با بیشترین و جامع‌ترین بهره‌وری. از طرفی تکنولوژی ساخت یا همان فناوری ساخت مربوط به همه زمان‌هاست، چنان که در معماری گذشته ایران نیز از جایگاه ویژه‌ای برخوردار بوده است. امروزه علی‌رغم پیشرفت علم و تکنولوژی، معماری معاصر کشور نه تنها از جنبه فرهنگی با گذشته قابل قیاس نیست بلکه از لحاظ تکنولوژی و نقش آن بر زندگی انسان نیز، نسبت به گذشته عقب‌تر است.

با نگاهی به تجربه کشورهای هم‌چون ژاپن و هند و ... به نظر می‌رسد که می‌توان با تلفیق تکنولوژی و معماری بومی، ساختمان‌هایی با کمترین آسیب زیست‌محیطی، حداکثر کارایی

و بالاترین بهره‌وری اقتصادی را ضمن حفظ ارزش‌های فرهنگی طراحی و خلق کرد. برخی کشورهای اسلامی نیز در استفاده از تکنولوژی و ابعاد فرهنگی آن در جهت ارتقاء معماری جامعه خود تجربیات قابل توجهی دارند. معماری این کشورها ضمن تداوم هویت فرهنگی خود از تکنولوژی نیز بهره گرفته‌است. ارتقاء مفاهیم و کهن‌الگوهای معماری گذشته بر پایه تکنولوژی، راهی است برای پیوند تکنولوژی با هویت.

رویکرد تکنولوژیک در معماری و مبنای اقتصادی-زیستی آن
معماری به مثابه هنر خلق فضای زیست انسان دارای ابعاد بوم‌شناختی، اجتماعی- فرهنگی و اقتصادی است. گرایش به تکنولوژی و صنعتی شدن در معماری مبنای اقتصادی-زیستی نیز دارد. سیاست‌های معماری و شهرسازی کشور در دهه‌های اخیر بسیار ناکارآمد بوده است، به طوری که در وضعیت موجود معماری شهرها به شکل بافت‌های فرسوده نمود یافته است. بهره‌برداری بی‌رویه از منابع طبیعی و انسانی، هدر دادن منابع تجدیدنپذیر، تولید فراوان پسماند و اتلاف سرمایه‌های انسانی در ایجاد بناهایی با عمر بسیار پایین، نظام معماری و شهرهای ایران را به شدت آسیب‌پذیر کرده است. با این شرایط، ضرورت دارد با بهره‌گیری از تکنولوژی در عرصه‌های مختلف معماری، ضمن ایجاد محیط زندگی مناسب، کمترین هزینه و بیشترین کارایی فراهم شود.

نتیجه‌گیری

رویکرد تکنولوژیک در معماری می‌تواند با ملاحظه معیارهای اخلاقی و علمی، حافظ و موجب هویت فرهنگی در معماری شود و به‌عنوان یک عامل مثبت در بهینه‌ساختن معماری، زیست‌پذیری بیشتر و کاربردی‌تر کردن فضاها عمل کند. نگاه شاعرانه به تکنولوژی، می‌تواند حامل جذابیت‌های بصری در محیط اجتماعی و روابط بین انسان‌ها باشد و به نشاط اجتماعی در جامعه کمک کند. بایستی به تکنولوژی در معماری به‌عنوان امکانی بالقوه در یافتن راه‌حلهای تازه برای مشکلات اسکان و هرگونه بنایی که مقتضی نیاز روز جامعه است، نگاه کرد.

منابع

آبادی (۱۳۸۶) *ویژه نامه مسجد و فضاهاى مذهبی*، ش ۵۴.
پنیا، ویلیام و پارشل استون (۱۳۸۱) *مبانی برنامه ریزی معماری*، نشر خاک، تهران.
گیدیبون، زیگفرید (۱۳۸۳) *فضا، زمان، معماری*، ترجمه منوچهر مزینی، انتشارات بنگاه، تهران.
مزینی، منوچهر (۱۳۷۶) *از زمان و معماری*، مرکز مطالعات شهرسازی و معماری ایران، تهران.
هایدگر، مارتین (۱۳۸۶) *فلسفه تکنولوژی*، ترجمه شاپور اعتماد، نشر مرکز، تهران.

رویکرد تکنولوژیک در معماری می‌تواند با ملاحظه معیارهای اخلاقی و علمی، حافظ و موجب هویت فرهنگی در معماری شود و به‌عنوان یک عامل مثبت در بهینه‌ساختن معماری، زیست‌پذیری بیشتر و کاربردی‌تر کردن فضاها عمل کند.

۷۸